

Sir James Galway: "Megpróbálok énekelni a fuvolán..."

James Galway 1940 szeptember 8-án született Belfastban, így 2000-ben ünnepelte 60. születés napját. Ugyan ebben az évben lovaggá ütötték. Az inretjút, amelyet egy olasz hobby-fuvolás, író és publcista Peter Holenstein készített a Flöte-Aktuelle újságban jelent meg.

Peter Holenstein: *Hogy érzi magát élő legendaként?*

James Galway: A legenda és a sztárkultusz nem az én dolgom, hanem sokkal inkább a zsmnalisztika eredménye. A zenei élet sok újságírója elássa magát azzal, hogy egyszerűen felmagasztal vagy elmarasztal. Ez sokkal egyszerűbb mint személyesen ismerni valakit, ezért csak ritkán ismerem azokat az újságírókat, akik rólam írnak. Az én nemzetközi médiatörténetem csupán politikai, gazdasági vagy kulturális cikkekre korlátozódik.

Emlékszi az első fuvolájára?

Hogyne! Ez egy ötnyílású pléhfuvola volt Henry Potter cégtől, amelyet a szüleim a szomszédunktól kaptak ajándékba, Belfastban. Ezen a fuvolán kaptam első leckéimet. Tanárom egyébként Joe bácsikám volt, aki karmesterként vezette az Észak-Írországban működő számos fuvolazenekar egyikét.

Milyen fuvolákon játszott később?

A pléhfuvola után kaptam Joe bácsitól egy rendes hangszert, amelyen az ír fuvolazenekarokban játszanak és amelyet kizárólag a Boosey & Hawkes gyárt. Ezután rövid ideig egy Selmer fuvolán játszottam és végül egy E.J. Albert hangszerre váltottam. Ez utóbbin játszottam 18 éves koromig. A Royal College of Music-ban váltottam egy ezüst, zártbillentyűs Haynes fuvolára, amely a Saddlers Wells Opera zenekarához való csatlakozásomig volt kísért el. Ezután nyílt először lehetőségem arra, hogy egy nyitott, ezüst fuvolát vásároljak Albert Coopertől. 1969-ig játszottam rajta, amikor is a Berliniekhez¹ csatlakoztam. Ekkor végre teljsült az álmom, mert megengedhettem magamnak egy aranyfuvolát Coopertől. Ezt és másik négy aranyfuvolát, köztük a kedvencem, egy 24 karátos, 33333 sorozatszámú, amelyet személyes Muramatsu úr ajándékozott nekem 1984 Jeannevel való házasságom alkalmából még ugyanabban az évben ellopta egy mai napig ismeretlen tolvaj a luzerni pályaudvaron. Ma éppúgy játszom Cooper mint Muramatsu fuvolákon.

Lehet egyáltalán világhírű muzikusok között valódi barátság?

Lehet, de ez éppen olyan ritka mint a "normális" életben. Ez nem azért van így mert köztünk konkurencia is van, hanem mert egyszerűen nem gyakori. A barátaim és barátnőim a klasszikus zene területéről valók, mint például Lorin Maazel, Leonart Slatkin, Martha Argelich, Zubin Mehta, Jessie Norman und Vladimir Ashkenazy, aki egyébként Meggenben a szomszédom. A legszorosabb, évek óta tartó, valóban legbizalmasabb barátságom egy ismert amerikai rockzenész. Amikor a 60-as években New Yorkban találkoztunk még alig ismerte valaki. Itt nem szeretném elárulni a nevét.

Számos fuvolás kérdezi mi a titka az Ön összetéveszthetetlen és egyedülálló játékának.

Nincs ilyen titok! Amikor a játszom mindig szem előtt, hogy próbálok a fuvolán nem játszani, hanem énekelni. Az intonáció² mibenlétéről többet tanultam az olyan hegedűsöktől, mint Yehudi Menuhin és Isaac Stern vagy az olyan énekesektől, mint Maria Callas és Jessie Norman mint a fuvolatanáiraimtól.

Milyen gyakran gyakorol mostanában?

Naponta 2-3 órát, függetlenül attól, hogy éppen hol vagyok.

Hogyan építi fel gyakorlását?

Marcel Moyses egy alkalommal ajándékozott nekem egy gyakorlatgyűjteményt, amely hangsorokat³ tartalmaz. Ezzel a füzettel kezdtem a mai gyakorlásomat: hangsorok, hangsorok, és még egyszer hangsorok. Mivel az első hang gazdagsága az összes többire kihat, a gyakorlatot a középső⁴ c hangon kezdem és játszom az oktávot kromatikusan lefelé. A hangsorok után, ellentétben a sok tanár által megszokott módszerrel nem hosszú hangokat, hanem rövideket játszom, mert ezekenél előtérbe kerül a tiszta intonáció kérdése. Néhány hang a fuvolán eleve nem gazdag és csak megváltoztatott Ansatzal lehet helyesen megszólaltatni, tehát a rövid hangok gyakorlásánál rendkívül fontos az Ansatz flexibilitása.

Hány kromatikus hangsort tud eljátszani egy levegőre?

Azt gondolom, hogy ötször[!] tudok végig menni a három oktávon fel és le.

Ez csaknem elképzelhetetlen...- Jimmy Galway hozza a fuvoláját.

Próbáljuk ki - mondja Jimmy. Előveszi a fuvoláját és rövid levegővétel után eljátsza a kromatikus skálát ötször, 3 oktávon (c1-c3) keresztül fel és le úgy, hogy befejezésül egy szép, körülbelül 5 másodperces trillát játszik az alsó c hangon.⁵ Jimmy leteszi a fuvolát:

¹ Berliini Filharmonikusok

² értsd: tisztánjáték (az egész szövegben)

³ a német eredetiben: "Tonleiter" vagyis magyarul skálákat mondanánk.

⁴ a német eredetiben: "mittleren C" - alighanem a kétvonalas cé.

⁵ ezen a ponton javaslom az olvasónak, hogy próbálja ki miről is van szó; ha sikerülne szívesen meghallgatnánk nyilvánosan a legközelebbi fuvolás találkozón - de nem fog sikerülni! (a ford.)

Nem rossz egy öregembertől...

Hogyan választ hangszer?

Egészen egyszerűen: felhívom Coopert vagy Muramatsut, és megkérdezem tudna-e nekem egy fuvolát küldeni.

Előzőleg nem próbálja ki?

Csöppet sem. Az aranyfuvolák, amelyeket kapok sem különlegesen nekem készítettek, és nem használok speciálisan nekem készített fejeket sem. Azon a fejen játszom, amit a fuvolához kapok. A vita a fuvolafejekről egyébként is hidegen hagy. Eddig és ezután is az ember marad az, aki a hangot "csinálja" és nem a fuvola vagy a fej. Csupán a hangszínt lehet befolyásolni. Az a befolyás az aranyfuvola esetében is csak teoretikus. Nincs ember aki megmondaná becsukott szemmel, hogy éppen arany vagy vörösarany fuvolán játszom.

Hogyan zajlik az Ön utolsó 30 perce a koncert előtt?

A koncertprogramomat olyan intenzíven készítem elő, hogy a koncert előtti 30 percben egyáltalán nem kell többet a darabokkal foglalkoznom, a bemelegítésről, bejátszásról eltekintek. A művészszoza nem alkalmas a koncentrációra, egy órával a koncert előtt már koncentrálok. A koncert előtti utolsó 30 perc folyamán meglehetősen lazítok és semmi képpen sem szakítom meg a koncentrációm ha valaki kopogtat az ajtón, hogy autogrammot kérjen vagy öt percel a kezdés előtt megkérdeznék volna-e kedvem pekingben koncertet adnom karácsony este.

Van lámpaláza?

Nincs, ez olyasvalami amit hála istennek soha sem ismertem.

Melyik zenekarral játszik különösen szívesen?

A Bécsi Filharmonikusokkal; minden vonatkozásban nagyszerű zenekar.

Milyen előfeltételek kellene ahhoz, hogy abszolút csúcsmódban lehessen?

Kell hogy elegendő idő álljon rendelkezésre arra, hogy a zenekarral próbáljunk valamint az, hogy a koncert napján ne történjenek malheurök: például az ember elveszti a szállodai szoba kulcsát, vagy a megrendelt taxi nem érkezik meg. A koncert előtt mindig alszom egy kicsit, azután eszem egy keveset. Üres gyomorral nem tudok zenélni...

Ha már az evésnél tartunk, az Ön leadott jókora...

Legalább egy tonnát (nevet). A következő történet: néhány évvel ezelőtt egy orvosi felülvizsgálat során kiderült, hogy mindkét szívartériám nyolcvan százaléka blokkolódott. Az amerikai turné végeztével New Yorkban egy kínai orvos barátom megoperált és szívritmus szabályozót ültetett be. Azóta életvitelemet "diminuendo"-ra, táplálkozásomat vegetáriánizmusra állítottam át. Ennek eredményeképpen elvesztettem túlsúlyomat és újjászületettnek érzem magam.

James Galway ezentúl nem ad többé 120 koncertet évente?

Nem egyszer több mint a felét ennek. A szívműtétem figyelmeztetés volt, hogy megterhelő turnékat ne vállaljak. Ez az egyetlen körülmény okozta, hogy extrém alacsony vérkoleszterin szintem lett, amely néhány évvel ezelőtt szívinfarktushoz vezetett.

Van észlelhető különbség a koncertet látogatók között?

Csak olyan koncerteken érzek különbséget, amelyet valamilyen nagy cég szponzorált és amelyen a publikum olyan meghívottakból áll, akik szinte soha nem látogatnak klasszikus zenei koncerteket. Ezek az emberek sokkal kevésbé lelkesen fejezik ki tetszésüket és nem ritkán rossz pillanatban tapsolnak.

Van olyan ország ahol különösen szívesen lép fel?

Igen, például Amerika. A közönség mentes a konvencióktól, sok zenei szabályt megért, és éppen olyan lelkes, mint amilyen kritikus. Az embert hamar visszjelzést kaphat ha egy darab vagy az interpretáció tetszésre talál vagy sem.

Kik az Ön legkedvesebb öt komponistái?

Ábécé szerint: Bach, Beethoven, Haydn, Mozart, Schubert.

Az ön új, Devienne koncerteket tartalmazó CD-jét J.P. Rampalnak ajánlja. Milyen kapcsolat volt Önök között?

Azoknak az éveknél a kivételével, amikor párizsban Jean-Pierrenél tanultam és rendszeresen az óráira jártam nem találkoztunk túl gyakran, mert mindketten a turnéinkal voltunk elfoglalva. Mégis a fuvolán keresztül csodálatos barátság kötött minket össze. Halálhíra arra készítetett, hogy Belfastban meghallgassam Verdi Requiemjét. Soha még ennyire nem érintett meg Verdi zenéje.

Mit csinál ha nem fuvolázik?

Szabadidőmben szívesen és gyakran játszom szaxofonon és alpesikürtön, partitúrát tanulmányozok, zenét hallgatok, meglátogatom vagy vendégül látom a barátaimat a feleségemmel, koncertre megyek, zenét hallgatok vagy a szomszédok gyerekeire vigyázok.

Ön a közelmúltban ünepelte 60. születésnapját. Mennyi ideig hallhatjuk még koncertteremben játszani?

Egy fűvós számára mindenképpen hamarabb jön el a visszavonulás időpontja, mint annak aki zongorán vagy hegedűn játszik. Most még olyan jól érzem magam mint fizikailag, mint pszihikailag, hogy visszavonulásra egyáltalán nem gondolok. Ha eljön a nap amikor nem tudom úgy irányítani a hangot ahogy akarom, vagy a légzésem nem úgy működik ahogy kell, akkor azonnal abbahagyom. Biztos, hogy nem várok addig míg valaki azt mondja: Jimmy, azthiszem jobb lenne abbahagynod...

Mi zajlik az Ön fejében egy koncert folyamán? Nézi a hangokat miközben kotta nélkül játszik?

Amikor játszom minden koncentrációm az intonációra és az interpretációra fordítom és ez független attól, hogy milyen gyakran játszom egy darabot vagy egy versenyművet. Minden alkalommal újként áll össze a pillanatnak megfelelően. Újra és újra átnézem a partitúrát, amióta magam dirigálok.

Hogyan kezdett vezényelni?

Egyszer az Amszterdami Concertgebouw-al próbáltam amikor a karmester azt mondta: "Hátra megyek és meghallgatom az akusztikát." Átadta a karmesteri pálcáját és én próbáltam végig az egész bersenyművet. Elmondtam a muzikusoknak hogyan szeretném hallani ezt vagy azt az állást, és pazarul egyetértettünk. A próba után a karmester visszajött és azt mondta: "Oké, körülbelül így fogom ma este dirigálni." Erre azt mondtam: "Maga egyáltalán nem fog dirigálni, mert nem gyakorolt. Magam fogom csinálni." Egyetértett, így este én vezényeltem. Ezért határoztam el, hogy magam kezdek el dirigálni. Amit Amszterdamban átéltem nem volt egyedi eset. A dirigenseknek körülbelül a fele, akikkel együtt játszottam a darabot csak végigszámolja.

Mely karmestereket állítaná példának?

Sokakat csodálok. Nikolaus Harnoncourt és Kurt Masur például, vagy Lorin Maazel és Lowell Liebermann. Herbert von Karajan minden tekintetben fantasztikus és Carlos Kleiber is az.

Tanult dirigálni?

Elég sokat és most is tanulok. Például Lorin Maazeltől tanultam meg a partitúra hangjait visszafelé olvasni. Ő már évek óta gyakorolja.

Hogyan?

Ahogy az ember egy könyvet olvasna visszafelé. Vagyuk Beethoven 5. szimfóniáját. Minden gyerek tudja hogyan kezdődik, de tudja-e hogyan végződik és mi van előtte? Ha az ember egy partitúrát hátulról előre haladva kezd el tanulmányozni sokkal könnyebben megmarad a fejében. Lorin Maazel is így csinálja és azt mondta nekem: "Soha ne azt a zenekart vezényeld, ami a fejedben van, hanem azt ami előtted van. És ha a zenekar eltéved ne azt magyarázd el ami tanulmányoztál, hanem azt amit az imént hallottál."

Mi az Ön vágyálma karmesterként?

Még ha soha nem is kerülne rá sor, azt volna mindközül a legnagyobb ha Mozart Requiemjét vezényelhetném. Azhiszem a menyországban érezném magam.

Soha nem gondolt arra, hogy Mozart hegedűversenyeit fuvolán játssza?

Ez másris sikerült! Még CD-re is vettem a koncerteket, de mivel nem voltam megelégedve az eredménnyel nem jelent meg. De a projekt nem halt meg és én fejben tartom, hogy még egyszer megpróbálom. Egyébként Mozart a fuvola- és a hegedűversenyeiket ugyan abban az alkotói periódusba írta és azt hiszem mindegyik mindkét hangszerre kölcsönösen adaptálható.

Saját felvételei közül melyek tetszenek Önnek a legjobban?

Van néhány amelyik tényleg nagyon tetszik. Ezek közé tartozik John Corigliano fuvolaversenye és a Massenet Thais meditációja.

Mi a vélemény a kortárs fuvolamuzsikáról?

A kortárs zene vonatkozásában egyáltalán nincs bennem idegenkedés, ellenkezőleg: sok kompozíció nagy zenei kihívást jelent a fuvolások számára. Szeretem John Corigliano és Lowell Liebermann lírikus műveit, de különösen tetszenek nekem William Bolcomb vagy Lorin Maazel fuvolaversenyeit. Tudom, a legtöbb kritikus nem tud mit kezdeni ezekkel a művekkel, de hát az ember nem nekik muzsikál...

Lesz önnek olyan utódja aki minden fuvolás felett áll?

Máris van! Egy 25 éves olasz fuvolás, Davide Formisano, aki jelenleg a milánói Scalaban első fuvolás Riccardo Muti irányítása alatt. Davide a legrbrilliansabb és legtehetségesebb fuvolás, akit valaha hallottam. Előbb utobb abszolút nemzetközi szupersztár lehet belőle. Jobb utódott nem is kívánhatok.